

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد پزشکی تهران

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد پزشکی تهران

پایان نامه

جهت دریافت دکترای پزشکی

موضوع:

بررسی میزان شیوع و شدت سردرد و ارتباط آن با عوامل دموگرافیک در اینترنت‌های

دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران در سال ۱۳۹۰

استاد راهنما:

دکتر فاطمه موسوی

نگارش:

فاطمه محمودی

شماره ۴۹۸۴

پاییز ۱۳۹۰

Islamic Azad University
Tehran Medical Branch

Thesis

For Doctorate of Medicine

Subject:

**Evaluation of prevalence and severity of headache and relationship
with demographic agents among interns of medical school in Tehran
azad univercity**

Supervised by:

Dr.fatemeh musavi

Written by:

Fatemeh mahmoudi

Autumn2011

No:4984

تقدیم بہ:

پدر و مادر عزیزم

با سپاسگذاری فراوان:

استاد گرانقدر سرکار خانم

دکتر موسوی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده فارسی
۲	فصل ۱- کلیات تحقق
۷	فصل ۲- پیشینه تحقیق
۱۲	فصل ۳- مواد و روش ها
۱۵	فصل ۴- یافته ها
۴۳	فصل ۵- بحث و نتیجه گیری
۴۷	پیوست
۵۲	منابع
۵۸	چکیده انگلیسی

فهرست جداول

۲۰	جدول ۱-۳- توزیع فراوانی سنی افراد مورد بررسی
۲۱	جدول ۲-۳- توزیع فراوانی جنسی افراد مورد مطالعه
۲۲	جدول ۳-۳- توزیع فراوانی وضعیت تأهل در افراد مورد مطالعه
۲۳	جدول ۴-۳- توزیع فراوانی دوری از خانواده در افراد مورد مطالعه
۲۴	جدول ۵-۳- توزیع فراوانی ماه اینترنتی در افراد مورد مطالعه
۲۶	جدول ۶-۳- توزیع فراوانی شغل دوم در افراد مورد مطالعه
۲۷	جدول ۷-۳- توزیع فراوانی سردرد در افراد مورد مطالعه
۲۸	جدول ۸-۳- توزیع فراوانی نمره MIDAS در افراد مورد مطالعه
۲۹	جدول ۹-۳- توزیع فراوانی سابقه خانوادگی در افراد مورد مطالعه
۳۰	جدول ۱۰-۳- توزیع فراوانی سابقه بیماری های قبلی در افراد مورد مطالعه
۳۱	جدول ۱۱-۳- توزیع فراوانی محل سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۲	جدول ۱۲-۳- توزیع فراوانی عوامل تشدید کننده سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۳	جدول ۱۳-۳- توزیع فراوانی عوامل بهبود دهنده سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۴	جدول ۱۴-۳- توزیع فراوانی علائم همراه سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۵	جدول ۱۵-۳- توزیع فراوانی شدت سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۶	جدول ۱۶-۳- ارتباط سردرد و جنسیت در افراد مورد مطالعه
۳۶	جدول ۱۷-۳- ارتباط سردرد و وضعیت تأهل در افراد مورد مطالعه
۳۶	جدول ۱۸-۳- ارتباط سردرد و دوری از خانواده در افراد مورد مطالعه
۳۷	جدول ۱۹-۳- ارتباط سردرد و داشتن شغل دوم در افراد مورد مطالعه
۳۷	جدول ۲۰-۳- ارتباط سردرد با سن و ماه اینترنتی در افراد مورد مطالعه
۳۷	جدول ۲۱-۳- ارتباط شدت سردرد و جنسیت در افراد مورد مطالعه
۳۸	جدول ۲۲-۳- ارتباط شدت سردرد و وضعیت تأهل در افراد مورد مطالعه
۳۸	جدول ۲۳-۳- ارتباط شدت سردرد و دوری از خانواده در افراد مورد مطالعه
۳۸	جدول ۲۴-۳- ارتباط شدت سردرد و داشتن شغل دوم در افراد مورد مطالعه

- جدول ۳-۲۵- ارتباط شدت سردرد با سن و ماه اینترنتی در افراد مورد مطالعه ۳۹
- جدول ۳-۲۶- ارتباط سردرد و سابقه خانوادگی در افراد مورد مطالعه ۳۹
- جدول ۳-۲۷- ارتباط شدت سردرد و سابقه خانوادگی در افراد مورد مطالعه ۴۰
- جدول ۳-۲۸- ارتباط سردرد و سابقه بیماری های قبلی در افراد مورد مطالعه ۴۰
- جدول ۳-۲۹- ارتباط شدت سردرد و سابقه بیماری های قبلی در افراد مورد مطالعه ۴۱
- جدول ۳-۳۰- ارتباط شدت سردرد و محل سردرد در افراد مورد مطالعه ۴۱
- جدول ۳-۳۱- ارتباط شدت سردرد و عوامل تشدید و تعدیل سردرد در افراد مورد مطالعه ۴۲
- جدول ۳-۳۲- ارتباط شدت سردرد و علائم همراه سردرد در افراد مورد مطالعه ۴۲

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۲۰	نمودار ۱-۳- توزیع فراوانی سنی افراد مورد مطالعه
۲۱	نمودار ۲-۳- توزیع فراوانی جنسی افراد مورد مطالعه
۲۲	نمودار ۳-۳- توزیع فراوانی وضعیت تأهل افراد مورد مطالعه
۲۳	نمودار ۴-۳- توزیع فراوانی دوری از خانواده در افراد مورد مطالعه
۲۵	نمودار ۵-۳- توزیع فراوانی ماه اینترنتی در افراد مورد مطالعه
۲۶	نمودار ۶-۳- توزیع فراوانی داشتن شغل دوم در افراد مورد مطالعه
۲۷	نمودار ۷-۳- توزیع فراوانی سردرد در افراد مورد مطالعه
۲۸	نمودار ۸-۳- توزیع فراوانی امتیاز کل MIDAS در افراد مورد مطالعه
۲۹	نمودار ۹-۳- توزیع فراوانی سابقه خانوادگی در افراد مورد مطالعه
۳۰	نمودار ۱۰-۳- توزیع فراوانی سابقه بیماری های قبلی در افراد مورد مطالعه
۳۱	نمودار ۱۱-۳- توزیع فراوانی محل سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۲	نمودار ۱۲-۳- توزیع فراوانی عوامل موجب تشدید سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۳	نمودار ۱۳-۳- توزیع فراوانی عوامل بهبود دهنده سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۴	نمودار ۱۴-۳- توزیع فراوانی علائم همراه سردرد در افراد مورد مطالعه
۳۵	نمودار ۱۵-۳- توزیع فراوانی شدت سردرد در افراد مورد مطالعه

بررسی میزان شیوع و شدت سردرد و ارتباط آن با عوامل دموگرافیک در اینترنت‌های

دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی تهران در سال ۱۳۹۰

نگارش: فاطمه محمودی   استاد راهنما: دکتر فاطمه موسوی

کد پایا نامه : ۱۳۶۱۰۱۰۱۸۹۲۱۵۸   شماره ۴۹۸۴

مقدمه و هدف: سلامت دانشجویان، به عنوان یکی از اقشار مهم جامعه، از جمله موضوعات مهم در مبحث سلامت اجتماعی محسوب می شود و دانشجویان پزشکی از آنجایی که خود به عنوان متولیان آینده سلامتی در جامعه خواهند بود، اهمیتی دوچندان از این نظر خواهند داشت. بر همین اساس در این مطالعه به بررسی شیوع و شدت سردرد و ارتباط آن با عوامل دموگرافیک در اینترنت های دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد تهران در مهرماه ۱۳۹۰ پرداختیم.

مواد و روش ها: در این مطالعه توصیفی - مقطعی و تحلیلی، ۲۸۰ نفر از دانشجویان مقطع اینترنتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد پزشکی تهران در مهرماه ۱۳۹۰ انتخاب شده و با استفاده از پرسشنامه MIDAS اطلاعات مورد نیاز از آنها جمع آوری شده و سپس مورد ارزیابی قرار گرفت.

یافته ها: در مجموع در سه ماه گذشته، ۲۲۶ نفر (۸۰/۷ درصد) دچار سردرد شده بودند. بر اساس امتیاز کل، ۲۴ نفر (۱۰/۶ درصد) در گروه با شدت کم، ۶۵ نفر (۲۸/۸ درصد) در گروه با شدت خفیف، ۸۵ دانشجو (۳۷/۶ درصد) در گروه با شدت متوسط و ۵۲ نفر (۲۳ درصد) در گروه با شدت بالای سردرد قرار داشتند. از جمله عوامل موثر در ابتلا به سردرد می توان به داشتن شغل دوم و سابقه خانوادگی مثبت اشاره نمود و عوامل موثر در شدت سردرد نیز دوری از خانواده، سابقه بیماری قبلی، عوامل تشدید کننده و علائم بالینی همراه بودند ($P < 0.05$).

نتیجه گیری: در مجموع چنین استنباط می شود که سردرد اختلالی شایع در بین دانشجویان پزشکی محسوب می شود که البته شیوع آن در بین دانشجویان ایرانی از هممتایان خارجی آنها بالاتر می باشد.

واژه های کلیدی: سردرد، اینترنت، میگرن، سردرد Tension

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه:

سردرد یکی از شایع‌ترین مشکلات روزمره بشر در قرن بیست و یکم است، به طوری که در بسیاری مواقع آنها را مجبور می‌کند تا در اسرع وقت به پزشک مراجعه کنند. سردرد برای همگان پدیده‌ای آشناست و کمتر کسی است که در طول عمر خود آن را تجربه نکرده باشد. هنوز برای سردرد تعریف مشخصی که مورد قبول همه باشد وجود ندارد. شاید ساده‌ترین تعریف برای سردرد "احساس درد و ناراحتی از ناحیه کاسه چشم تا قسمت پشت سر" باشد. باید به خاطر داشت که سردرد می‌تواند نشانه بیماری جدی‌تر باشد، همین‌طور نشانه‌ای است از طیف متنوعی از بیماری‌ها که از یک سرماخوردگی ساده شروع و به امراض جدی مثل تومورهای بدخیم مغزی ختم می‌شود. سردردهای اولیه شامل: سردردهای تنشی، میگرن و سردردهای خوشه‌ای هستند که به یک سری پیام‌دهنده‌های شیمیایی ناپایدار که ما آنها را پیام‌آورهای عصبی می‌نامیم، مربوط می‌شود. در اینجا عامل اصلی ممکن است وجود سروتونین (هورمون مغزی که مانع از اتساع عروق و بروز سردرد می‌شود) باشد. حدود ۹۵ درصد از سردردها ثانویه به یک بیماری دیگر ایجاد می‌شوند، از جمله اوتیت، سینوزیت، ....

بیان مسئله:

سردرد به صورت یکی از شکایت های شایع بشر امروزی درآمده است، ۹۰ درصد افراد حداقل یک بار در سال دچار حمله سردرد می شوند. سردرد شدید و ناتوان کننده در ۴۰ درصد افراد کل جهان وجود دارد. ۳۰ درصد افراد جامعه به علت ابتلا به آن به پزشک مراجعه می کنند. بیشتر از یک دوم بیماران که توسط پزشکان ویزیت شده اند از سردرد شکایت داشته اند. به صورتی که بر این اساس می توان از آن به عنوان نهمین علت مراجعه به پزشک و عامل اصلی کاهش بازده کاری و انجام اقدامات تشخیصی نام برد (۴-۱). سردرد خود به تنهایی می تواند به صورت یک بیماری نمایان شود و یا نشانگر یک بیماری سیستمیک یا موضعی باشد. سردردهای تنشی و میگرنی جزء شایع ترین نوع سردردهای اولیه عود کننده مزمن هستند و به علت تأثیر منفی بر کیفیت زندگی فرد، کاهش کارایی او و مختل سازی فعالیت های ساعات فراغت به عنوان دو مشکل در عصر حاضر مطرح می باشند (۵-۹). میگرن نوعی اختلال نورولوژیکی است که سیر دوره ای داشته و هیچ گونه محدودیت اجتماعی، اقتصادی و یا نژادی برای آن وجود ندارد و از جمله بیماری هایی است که روابط انسانی از جمله روابط اجتماعی را کاهش می دهد. بعضی مطالعات ثابت کرده اند که سردرد کیفیت زندگی بیمار را حتی در فواصل بین حملات میگرنی نیز مختل می سازد.

تاکنون هیچ پژوهشی در مورد شیوع سردردهای تنشی و میگرنی در بین جمعیت های عمومی ایران انجام نشده است. تفاوت شیوع این دو نوع سردرد، فاکتورهای موثر بر آنها و نیز میزان تأثیر پذیری سردرد از این فاکتورها، در بین جوامع مختلف به عوامل محیطی، اجتماعی، نگرش ها و فرهنگ حاکم بر آن جوامع بستگی دارد. با توجه به این که دانشجویان اساس و پایه های علمی و

ملی جامعه هستند و سلامت اقتصادی، اجتماعی و ... جامعه از سلامت فکری و کاری این افراد نشأت می گیرد (خصوصاً قشر مربوط به شاخه های علوم پزشکی)، ضرورت انجام این مطالعه را در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی که آینده سازان این مملکت هستند، بیش از پیش نمود می یابد. بر همین اساس بر آن شدیم تا در این مطالعه به بررسی شیوع و شدت سردرد و ارتباط آن با عوامل دموگرافیک در اینترنت های دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد تهران در مهرماه ۱۳۹۰ پردازیم.

اهداف کلی:

بررسی میزان شیوع و شدت سردرد و ارتباط آن با عوامل دموگرافیک در اینترنت های دانشکده

پزشکی دانشگاه آزاد تهران در مهرماه ۱۳۹۰

اهداف فرعی:

اهداف توصیفی:

تعیین فراوانی مطلق و نسبی سردردهای میگرنی و تشننی در اینترنت های دانشکده پزشکی دانشگاه

آزاد اسلامی تهران در مهرماه ۱۳۹۰

اهداف تحلیلی:

۱. تعیین ارتباط سردرد و جنسیت در اینترنت های دانشکده پزشکی
۲. تعیین ارتباط سردرد و سن در اینترنت های دانشکده پزشکی
۳. تعیین ارتباط سردرد و سابقه تاهل در اینترنت های دانشکده پزشکی
۴. تعیین ارتباط سردرد و شغل دوم در اینترنت های دانشکده پزشکی
۵. تعیین ارتباط سردرد و دوری از خانواده در اینترنت های دانشکده پزشکی
۶. تعیین ارتباط سردرد و ماه اینترنتی در اینترنت های دانشکده پزشکی

اهداف کاربردی:

افزایش سطح سلامت دانشجویان دوره اینترنتی دانشکده پزشکی دانشگاه آزاد اسلامی

فرضیه:

H0 فراوانی و شدت سردرد در اینترنت‌های دانشکده پزشکی با عوامل دموگرافیک ارتباط دارد.

H1 فراوانی و شدت سردرد در اینترنت‌های دانشکده پزشکی با عوامل دموگرافیک ارتباط ندارد.

تعریف واژه‌ها*

• سردرد (Headache): درد‌های تکرار شونده در ناحیه جمجمه.

• اینترن (Intern): دانشجوی پزشکی شاغل به تحصیل در سال پایانی این رشته.

• میگرن (Migraine): سردرد یکطرفه که می‌تواند همراه با اورا (پیش‌علامت باشد).

• سردرد تنشی (Tension Headache): سردردی که به صورت یک باند

فشاری در اطراف سر احساس می‌شود.

* کل واژه‌ها بر اساس MESH است.

فصل دوم

پیشینه تحقیق

بررسی متون

بر اساس مطالعه ای که بیکاکای و همکاران در ترکیه با عنوان خصوصیات سردرد در دانشجویان پزشکی شاغل به تحصیل در مقطع اینترنی انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۷ منتشر شد، اعلام گردید که ۶۷ نفر از ۱۲۷ دانشجوی مورد بررسی دچار سردرد بودند که سردردهای Tension با ۵۰/۷ درصد و سردردهای میگرنی با ۴۶/۳ درصد شایعترین انواع سردرد بودند (۱۰).

بر اساس مطالعه ای با عنوان بررسی سردرد وابسته به قاعدگی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز که در بین دانشجویان دختر دانشگاه علوم پزشکی تبریز از فروردین ماه ۱۳۸۴ تا فروردین ماه ۱۳۸۵ توسط صدرالدینی و همکاران انجام شد، ۳۰۰ دانشجوی دختر در محدوده سنی ۱۸-۲۶ سال از ۶ رشته تحصیلی پزشکی، دندانپزشکی، داروسازی، پرستاری، مامایی، بهداشت و تغذیه تحت مطالعه قرار گرفتند. شیوع سردرد قاعدگی ۲۷/۳ درصد بود و در ۶۲/۹ درصد دانشجویان با سردرد قاعدگی، سابقه فامیلی سردرد مثبت بود. ۲۰ درصد از دانشجویان بومی و ۳۴/۲ درصد از دانشجویان غیربومی سردرد را تجربه کرده بودند. میزان شیوع میگرن قاعدگی ۳۰/۵ درصد و سردرد Tension قاعدگی ۶۹/۵ درصد بود (۱۱).

در مطالعه مدارا و همکاران در سال ۱۳۸۶ در شهر ایلام با عنوان بررسی شیوع سردرد تنشی و میگرنی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی ایلام، از بین دانشجویان، نمونه ای به تعداد ۳۰۹ نفر با روش نمونه گیری خوشه ای انتخاب شد و با استفاده از پرسشنامه ای که بر اساس معیارهای HIS تنظیم شده بود، شیوع سردرد تنشی و میگرنی و ارتباط آن با برخی از متغیرها از جمله رشته تحصیلی، وضعیت تاهل، عوامل تشدید کننده و ... بررسی شد که شیوع سردرد در بین دانشجویان ۶۳/۴ درصد است که ۴۲/۳ درصد سردرد تنشی و ۸/۱ درصد سردرد میگرنی

تشخیص داده شدند. در مطالعه مذکور شیوع سردرد تشنی و میگرنی در جنس دختر به ترتیب ۴۵/۱ درصد و ۸/۹ درصد و در جنس پسر ۳۶/۵ درصد و ۸/۹ درصد بود. ارتباط نوع سردرد با سن، وضعیت بومی و وضعیت شغلی بررسی شد و رابطه معنی داری بدست نیامد. در مورد سردرد میگرنی و وضعیت تاهل رابطه معنی داری بود به صورتی که شیوع میگرن بین دانشجویان مجرد بیشتر بود (۱۲).

بر اساس مطالعه ای که آمایو و همکاران در بیمارستان ملی کیناتا در نایروبی با عنوان **Headache associated disability in medical students at the Kenyatta national hospital, Nairobi** انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۲ منتشر شد، اعلام گردید که سر درد در دانشجویان مشکل شایعی است که با میزان کار و فعالیت اجتماعی مرتبط است. سردرد در مطالعه مذکور در ۸۳ درصد از دانشجویان دیده شد که در ۵۰ درصد به صورت **Tension** و در ۳۸ درصد به صورت میگرن بود (۱۳).

بر اساس مطالعه ای با عنوان **Reliability of the migraine disability assessment score in a population-based sample of headache sufferers** استوارت و همکاران در مریلند آمریکا انجام دادند و نتایج آن در سال ۱۹۹۹ منتشر شد اعلام گردید که سر درد در دانشجویان امری شایع است و طبق معیار میداس، بین سردرد های میگرنی و غیر میگرنی تفاوت زیادی وجود دارد (۱۴).

بر اساس مطالعه ای که کیناک و همکاران در دانشگاه استانبول ترکیه با عنوان **Epidemiological and clinical characteristics with psychosocial aspects of tension-type headache in Turkish college students** انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۴ منتشر شد اعلام گردید که ۲۰/۳۵ درصد از دانشجویان دچار سردرد **Tension** هستند و

وقایع استرس آمیز و فاکتور های روانی بیشترین نقش را در ایجاد سردرد دارند که در سیر درمان باید به شدت به آن توجه شود (۱۵).

بر اساس مطالعه ای که مصطفی ارتاس و همکاران در ترکیه با عنوان **Validity and reliability of the Turkish Migraine disability assessment (MIDAS) Questionnaire** انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۴ منتشر شد اعلام گردید که شیوع سردرد در دانشجویان پزشکی بالاست و پرسشنامه میداس در تعیین شدت آن بسیار قابل اعتماد است (۱۶).

بر اساس مطالعه ای که دلو و همکاران در دانشگاه عمان با عنوان **Prevalence and in Medical Students in Oman Clinical Characteristics of Headache** انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۱ منتشر شد اعلام گردید که سر درد در دانشجویان پزشکی، خصوصاً در خانم ها شیوع زیادی دارد. در مطالعه مذکور ۹۶/۸ درصد از دانشجویان پزشکی در طی یک سال گذشته دچار سردرد شده بودند و در کل شیوع میگرن و سردرد **Tension** در بین آنها یکسان بود (۱۷).

بر اساس مطالعه ای که **Zandrozny** و همکاران در دانشگاه سانتا کاتارینا با عنوان **Frequency of Headache in the Medical Students of Santa Catarina's Federal University** انجام دادند و نتایج آن در سال ۲۰۰۰ منتشر شد، اعلام گردید که در کل ۳۳ درصد از دانشجویان پزشکی دچار سردرد بودند که شیوع سردرد در دانشجویان پزشکی خانم بیشتر از آقایان بود و نیز شیوع سردرد در دانشجویانی که خوددرمانی کرده بودند، بیشتر از سایر دانشجویان بود (۱۸).

در مطالعه ای که **Mitsikostas** و همکاران در شهر آتن در کشور یونان با عنوان **An Epidemiological Study of Headaches Among Medical Students in Athens**

انجام دادند و نتایج آن در سال ۱۹۹۶ منتشر شد، با بررسی ۳۱۸ دانشجوی پزشکی مذکر و ۲۷۰ دانشجوی مونث اعلام گردید که ۳۰/۸ درصد از پسران و ۵۰/۳ درصد از دختران طی ۶ ماه گذشته دچار سردرد بوده اند و به عبارتی به طور میانگین ۳۹/۶ درصد از دانشجویان پزشکی طی ۶ ماه گذشته دچار سردرد بودند. البته تنها ۱۱/۹ درصد از دانشجویان سردردهای ناتوان کننده داشتند (۱۹).

در مطالعه ای که **Sanvito** و همکاران در شهر سائوپائولو در کشور برزیل با عنوان **The Epidemiology of Migraine in Medical Students** انجام دادند و نتایج آن در سال ۱۹۹۶ منتشر شد، با بررسی ۵۹۵ دانشجوی پزشکی اعلام گردید که ۴۰ درصد از آنها به نوعی سردرد مبتلا بودند که در ۴۰/۲ درصد از موارد سردرد میگرنی بود. شیوع میگرن در مطالعه مذکور در دختران ۵۴/۴ درصد و در پسران ۲۸/۳ درصد بود (۲۰).